

ISSN: 3060-4613

13.00.00
13.00.01
13.00.02
13.00.03
13.00.04
13.00.05

13.00.06
13.00.07
13.00.08
13.00.09
07.00.00
19.00.00

01.00.00
02.00.00
03.00.00
09.00.00
10.00.00
11.00.00

№6/2025

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 694 sahifa,
5-iyun, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapiirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O' – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjijev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woogyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024-yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko’ra, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo’yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo’yicha
ro’yxatdan o’tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Iqim o'zgarishi muammolari va "yashil ko'nikmalar"ning rivojlanishi.....	14
<i>Abdurashit Karimovich Avliyaqulov</i>	
TTJlardagi qizlarni qo'llab-quvvatlash, mavjud ijtimoiy-axloqiy muammolarni hal etish bo'yicha ilg'or xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish.....	18
<i>Xasanboy U. Abdusamatov</i>	
Integrativ yondashuv bo'lajak o'qituvchilarda ijodiy va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning asosiy omili	26
<i>Jalilov Nodirjon Azamatovich</i>	
Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning sibling munosabatlari diagnostikasi.....	30
<i>G'ayibova Nargiza Anorbayevna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim omillari	33
<i>Hakimova Gulmira To'xtatosheva</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni muzey pedagogikasi vositasida rivojlantirishning pedagogik-psixologik jihatlarini	37
<i>Marayimova Kibriyaxon Islomjon qizi</i>	
Iqtisodiy savodxonlikni oshirishda o'zbek tilining ta'siri	41
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Сторителлинг как инструмент формирования ценностных ориентаций старшеклассников	44
<i>Умрихина Виктория Игоревна</i>	
Формирование эстетических предпочтений учащихся музыкальных школ в условиях инклюзивного образования на основе стилевого подхода	52
<i>Ахунова Умида Ойбековна</i>	
Sun'iy intellektning ta'limga integratsiyasi: o'qitish va boshqaruvdagi o'rni	55
<i>Abduxamidova Muyassar Xalimjon qizi</i>	
Buxorodagi jadidchilik harakatining o'ziga xosligi va maktablardagi ta'lim tizimi.....	60
<i>Axrоров Ixtiyor Doniyorovich</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida imkoniyati cheklangan bolalarning moslashuvida oila va maktabning roli	63
<i>Dadaboyev Jahongir Sherdil o'g'li</i>	
Влияние длительной госпитализации на образовательную траекторию ребенка: междисциплинарный подход	67
<i>Сайфутдинова Насиба Нурматовна</i>	
O'yinning bola faoliyati sifatidagi mohiyati va o'ziga xosligi.....	75
<i>Otasheva Lola Shoto'rayevna</i>	
Psixologik tadqiqotning umummetodologik va xususiy metodologik tamoyillari	78
<i>Xodjimatoва Nazira Toshmatovna, Mallayeva Gulshoda Maxmudjonovna</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bo'lgan bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashda inklyuziv ta'limning o'rni	81
<i>B. Xusniddinova</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida loyihaviy tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish	85
<i>Zulaykho Samatovna Ro'ziyeva</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini dars jarayonida rivojlantirish texnologiyasi	89
<i>Xudaybergenova Nawrizbiyke Qanat qizi</i>	
Sonlarni obrazlar bilan bog'lash orqali mantiqiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi.....	92
<i>Kalekeeva Sarbinaz Turkmenbaevna</i>	
Methodology of Teaching English to Preschool Children	96
<i>Khurshida Tojimurodova</i>	
Malaka oshirish jarayonida yo'riqchilarning kasbiy kompetentligini takomillashtirishning ijtimoiy zaruriyati..	100
<i>Ch. B. Nalibayeva</i>	
O'qituvchilarning o'quvchilar bilan hamkorlik munosabatlari	103
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Falsafada haqiqatni izlash: empirizm va rasionallizmning o'rni.....	106
<i>Boymirzayeva Xurshida Sobirovna</i>	

Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun axborot bilan ishlashni o'rgatishning didaktik asoslari	110
Ismoilov Ravshan Yakubjon o'g'li	
An Evaluation of the Impact of The Theme-Based Approach on Young Learners' Speaking Development..	113
Khamraeva Gulchekhra Ibrakhimovna	
O'smirlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar	118
Majidov Jasur Baxtiyarovich, Xolmatova Dilorom Vahobjon qizi	
Informatika fanini o'qitishda mobil dasturiy vositalaridan foydalanish imkoniyatlari	123
Jo'rayev Ilhom Isxoqovich	
Muqimiy asarlari vositasida talabalarda kitobxonlik tizimini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish	126
Muxlisa Satriiddinova Muhitdinova	
Korpus lingvistikasida lingvostatistik tahlil metodi	132
Nuriddinov Abrorbek Sayfiddin o'g'li	
Bo'lajak o'qituvchilarni ruhlantirish va o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish	136
Umarova Feruzabonu Bobir qizi, Samandarova Dildora Javlon qizi	
Tizimli-faoliyatli yondashuv asosida umumpedagogik akt kompetentlikni shakllantirish muammosining nazariy-metodologik jihatlarini	139
Saloxiddinova Umidaxon Mansurjon qizi	
Nutqiy kamchiliklarni kamaytirishda o'yinlarning o'rni	143
Jabborova Oltinoy	
Matn bilan ishlash bosqichlari va ularning ingliz tilini o'rgatishdagi didaktik ahamiyati	146
Soliyev Umidjon Yulchivoyevich	
Ta'lim tizimini boshqarishda talabalar boshqaruvining qiyosiy tahlillari	150
Uzaqov Nomozali Hamdamovich	
Zamonaviy ta'lim muassasalarida pedagoglarning boshqaruv malakasini rivojlantirish yo'llari	153
Z. M. Zarifova	
Rossiya imperiyasining Surxon vohasi qishloq xo'jaligi va irrigatsiya tizimidagi siyosati tarixi	159
Abdurashidov Anvar Abdurashidovich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari katta guruh tarbiyalanuvchilarini badiiy adabiyot bilan tanishtirish texnologiyalari	164
Axmadaliev Sidiqjon Yigitallievich	
Ota-onalarning ta'lim sifatiga ta'siri	167
Axmadqulova Ozodaxon Xamidullo qizi	
Surxon voxasi toponimlarining tarixshunosligi	170
Boboyeva Sitora Ro'zimaxmatovna	
O'zbek etnopedagogikasi rivojlanishining nazariy asoslari	174
Davlatova Shaxnozaxon Doniyor qizi	
Sihatgohlarda davolanuvchilar salomatligini saqlashda jismoniy tarbiya vositalaridan samarali foydalanish texnologiyalari	178
G'aniyev Suxrob Abduvali o'g'li, Ergashov Shoxrux Yusuf o'g'li	
Ikkinchi jahon urushi davrida Surxon vohasi ayollarining maorif va madaniyat sohasiga qo'shgan munosib hissalari	183
Hakimova Muyassar Rashidovna	
Kitob mutolaasining pedagogik-psixologik asoslari	188
Il'yasova Dilshoda Akmal qizi	
O'zbekiston tarixini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, Turkistondagi siyosiy jarayonlar, Turkiston muxtoriyati	191
Isaev Oybek Axmed o'g'li	
Boshlang'ich ta'limda ona tili fanidan mustaqil ishlarni tashkil etishda matnlar ustida ishlash metodikasi	195
Iskandarova Maftuna Quvondiq qizi	
Sinfdan tashqari tadbirlarda o'smir yoshdagi o'quvchilarning ijtimoiy tashabbuskorligini tarbiyalash metodi	199
Latipova Nigoraxon Isakovna, Ibraimov Xolboy Ibragimovich	
Tarixni o'rganishda yordamchi tarixiy fanlarning ahamiyati	202
Maxmatkulova Nozikoy Choriyevna	

Increasing the Efficiency of Economic Education Through Project-Based Educational Technologies	210
Nurmatova Maftuna Ilkxamovna	
Rassom O'rol Tansiqboyev asarlari vositasida maktabga tayyorlov guruhi bolalarini tabiat manzarasini chizishga o'rgatish.....	213
Po'latov Foziljon Usibjonovich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvistik kompetensiyasini rivojlantirishda raqamli ta'lim vositalarining o'rne.....	216
Qayumova Odinoxon Buvarayim qizi	
Milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning pedagogik asoslari.....	219
Sa'dullayeva Sarvinov Ubadullo qizi	
Neyrodinamik gimnastikalar yordamida o'quvchilarning matematik tafakkurini rivojlantirish.....	223
Sanobar Ibragimovna Kenjayeva	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash diagnostikasi va korrektsiyasi	228
Saotmuradova Zebo Yuldash qizi	
Musiqiy-nazariy fanlarni o'qitishda axborot kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashning xususiyatlari	232
Shukurova Nilufar Gayratovna	
Maktabgacha ta'lim direktori shaxsiy kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha ilg'or xorijiy tajribalardan foydalanish.....	237
Ravshanova Nargiza Norboyevna, Suvonova Sohiba Eshquvvat qizi	
Surxon vohasining ijtimoiy hayotida sog'lomlashtirish oromgohlarining o'rne	241
Tilovov Qorjov Bekbayevich	
O'quvchilarning ma'naviy immunologik tarbiyasini shakllantirishning ilmiy asoslari	248
Toshmamatova Shoxsanam Muzaffar qizi	
Theoretical Foundations, Essence, Content and Forms of Economic Education for Students of Grades 5-6 of Secondary Schools	251
Turakhanov Oybek Davlataliyevich	
Tarbiyachining shaxsiy fazilatlari va pedagogik mahorati	257
Usarova Muborak Xabibulla qizi, Abduraxmanova Matluba Kamoliddin qizi	
Boshlang'ich ta'limda kommunikativ yondashuvga asoslangan o'qitish metodlarini takomillashtirish usullari.....	260
Xoliqova Matluba Mardon qizi	
Xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish jarayonini takomillashtirishning shakl, metod va vositalari	263
Xudoyqulova Sevara Yorqul qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy tarbiyasida xalq pedagogikasi an'analaridan foydalanish	266
Yunusova Dildoraxon Xikmat qizi	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirish.....	270
Yusufaliyeva Gulnora Abdurahmonovna	
Способы и средства обучения ценности времени в младших классах (на уроках русского языка).....	275
Ниязова Хилола Хаят кизи	
Психологические, лингвистические и педагогические компоненты в раннем обучении иностранным языкам в эпоху цифровизации образования	278
Турдикулова Эъзозхон Эркинжон кизи	
5–7-sinflar ingliz tili darsliklaridagi muloqot matnlarining tahlili.....	281
Abdumurodova Dilnoza Azimjon qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining intellektual ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni.....	284
Abduraxmonova Noila Nasim qizi	
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishida tabiiy fanlar nazariyasi va metodikasi fani rivojlanish tarixi	289
Abduraxmonov Zaribjon Mansurovich, Umaraliyeva Baxtilaxon Raxmonali qizi, G'ofurova Zarnigorxon Shuxratovna	
Informatika darslarida o'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning nazariy asoslari	293
Ahmadova Kamola Ahmad qizi	
Methodology for Increasing the Efficiency of Training 10–12-Year-Old Tennis Players	297
Akhmedova N. I.	
Musiqqa ta'limi yo'nalishi talabalarida ingliz tili fani doirasida kasbiy-muloqotni rivojlantirish tamoyillari	301
Ashurova Zulayxo Erkinovna	

Pedagogik oliy ta'limda "tasviriy faoliyatga o'rgatish metodikasi" modulini o'qitishning pedagogik va metodik xususiyatlari.....	306
Boliyeva Lola Shukurovna	
O'zbek tilida rang bildiruvchi leksik birliklarning tarixiy-etimologik tahlili.....	309
Rahmon Ernazarov	
Maktabgacha ta'limda kompyuter texnologiyalari orqali bolalarning intellektual rivojlanishini ta'minlash	313
G'ulomova Muxlisa Ulug'bek qizi	
Maktabgacha ta'lim muassasasida huquqiy tarbiyani amalga oshirish yo'llari	317
Karimova Umida Sharopovna	
Raqamli ta'lim muhitini shakllantirish asosi sifatida kichik maktab o'quvchilariga informatika va axborot texnologiyalarini o'qitishning o'quv-uslubiy ta'minoti.....	322
Mamajanov Raxmatilla Yakubjanovich, Aliyev Mahmud Muso o'g'li	
Использование личностно-ориентированных образовательных технологий в дошкольном образовании	327
Мирзатова Гулшода Худойбердиевна	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish mohiyati.....	332
Najmiddinova Saodat Abduvohid qizi	
Ta'lim jarayonida mozaika texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarning intellektual kompetentligini rivojlantirish.....	335
O'rinov Rustambek Yoqubjonovich	
Oilaviy munosabatlarga ijtimoiy-psixologik ta'sirlar va ularning ahamiyati	340
Otanazarova Muhayyo Uktamova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari sharoitida bolalarning harakat faoliyatini maqsadli rivojlantirish texnologiyasi	344
Radjapova Gulbahor Mamatraimovna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda refleksiv ko'nikmalarini shakllantirish metodik muammo sifatida...	348
Raxmonova Iroda Samijonovna	
Voleybol sport seksiya mashg'ulotlarini tashkil etishda ishlab chiqilgan ilmiy-metodik dastur va anketa so'rovi natijalari tahlili	352
Sulaymonov Jahongir Solijonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining adabiy va nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishda interfaol va kollaborativ metodlar qo'llanilishi	361
Temirova Iqbol Sadriddinovna	
Zamonaviy gumanitar bilimlarda "axborot kompetentligi" tushunchasining tarixiy-mantiqiy tahlili.....	365
Xoshimova Xulkaroy Xoshimjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'quv-bilish faolligini rivojlantirishda bolalar adabiyotidan foydalanish metodikasini takomillashtirish.....	369
Yuldoshova Mehriniso Ochildiyeвна	
Gumanitar fanlarda milliy folklardan foydalanishning ahamiyati.....	372
Abduxakimova Maxfuza Abduraxmonova	
Методика усовершенствования коммуникативной толерантности детей в процессе изучения русского языка и литературы в начальных классах	376
Тошматова Мукаррам Джумановна, Дадаева Фируза Акрамовна	
Психологические, лингвистические и педагогические компоненты в раннем обучении иностранным языкам в эпоху цифровизации образования	380
Турдикулова Эъзозхон Эркинжон кизи	
Формирование коммуникативных умений учащихся младших классов средствами филологических наук	383
Хожиева Малика Хусниддиновна	
The Formation of Syntactic Paradigmatics	388
Turdiyeva Nilufar Anvarovna	
Oliy ta'limda zoologiya fanini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish.....	391
Xonnazarova Mamlakat To'liqinovna	
O'zbek kurashchilarining kurash usullari va taktik harakatlarini o'zlashtirish darajalari.....	395
Qon'irbaev Dastan	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida atrof olamga nisbatan mas'uliyatliklikni takomillashtirish mexanizmi	399
<i>Abdulahkimova Fotima Turduqil qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar kreativ fikrlashini rivojlantirishning pedagogik-psixologik qonuniyatlari	403
<i>Abdusattorova Umida Abdusamat qizi</i>	
Raqamli dasturiy vositalari asosida organik kimyo fanini o'qitish jarayonini tashkil etish yo'nalishlari	406
<i>Ametova Guljamila Elbrusovna</i>	
Fanlararo aloqadorlik asosida tayanch kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari...	410
<i>Babayeva M. A.</i>	
Rahbarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishni boshqarish chora-tadbirlari.....	413
<i>Bagmatov Davlatjon</i>	
Rivojlanayotgan davlatlarda ota-ona va farzand munosabatlari.....	418
<i>Bobojonova Nazira Merganboy qizi</i>	
Huquqiy fanlarni innovatsion o'qitish usullarining afzalliklari	422
<i>Dauletbaeva Jadiraxan Aliy qizi</i>	
Ona tili o'qituvchilarining nutqi bilan bog'liq muammolar va unga doir yechimlar	426
<i>G'. Do'stmurodov</i>	
Barqaror rivojlanish kontekstida maktabgacha ta'lim: bolalarda ekologik ongni shakllantirish.....	430
<i>Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna</i>	
Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks yondashuv	433
<i>Ibroximova O'g'iloy Inomjon qizi</i>	
Transformatsiya-lashayotgan jamiyatda yoshlarning shaxsiy resurslari va psixologik barqarorligi	437
<i>Irisbayeva Qunduzxon</i>	
Talabalarda kasbiy kreativlik ko'nikmalarini shakllantirish samaradorligi va uning natijalari	440
<i>Ismanova Ma'mura Abdumo'minovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi serebral falajli bolalarda nutq va motorikani rivojlantirish	444
<i>Isodullayeva Iqboloy Sodiqjonovna</i>	
Talabalarining intellektual-kognitiv salohiyatini rivojlantirishda kredit-modul tizimining pedagogik jihatlari ..	447
<i>J. Otepbergenov</i>	
Yashil suvo'tlar (Chlorophyta) bo'limini o'qitish metodikasi	451
<i>M. N. Xayitova</i>	
Bo'lg'usi pedagoglarda empatik kompetensiyalarni rivojlantirish: zamonaviy yondashuvlar va amaliy strategiyalar	457
<i>Mambetkarimova Indira Polatbaevna</i>	
An Analysis of the Present-Day use of English Folklore in Education.....	460
<i>Maxsudaliyeva Ranokhon Bakhodir qizi</i>	
Yoshlarda kasbiy motivatsiyani shakllantirishning psixologik xususiyatlari	463
<i>Mirzaxmatova Sayyora Saydaxmatovna</i>	
Kasbiy kompetensiya tushunchasi va uning mohiyati	466
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna</i>	
Boshlang'ich sinfdan matematika o'qitishni tashkil qilish shakllari	471
<i>Norquvatova Diyora Davron qizi</i>	
Zamonaviy ta'limda inkluziv yondashuvlar: o'qituvchilarning kasbiy tayanchlarini takomillashtirish.....	475
<i>Olimova Nodirabegim Ibrohimjon qizi</i>	
Jadidlar ta'lim orqali jamiyatni o'zgartirishga intilganlari, ularning maqsadlari va erishilgan natijalar.....	479
<i>Omonov Asliddin Sunnatovich</i>	
O'zbek tilida rang bildiruvchi leksik birliklarning tarixiy-etimologik tahlili.....	481
<i>Rahmon Ernazarov</i>	
Boshlang'ich ta'lim – inson kamolotining ilk poydevori!	485
<i>Ravshanova Ra'no Raup qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish	489
<i>Saidova Dilnoza Baxtiyor qizi</i>	
Mental arifmetika orqali bolalar intellektini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	493
<i>Saydaliyeva Umidabonu Sharifjon qizi</i>	
Innovatsion ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf ona tili darslarining samaradorligini oshirish muammosi	496
<i>Sharipova Sevara Erkin qizi</i>	
CEFR doirasida arab tilida yozma nutq kompetensiyasini baholash mezonlari va amaliy usullar	499
<i>Sindarova Malika Aziz qizi</i>	

VARK ta'lim modelining pedagogik oqibatlari	503
<i>Temirova Mushtariybonu</i>	
Kasbiy rivojlanish soatlarida boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish	507
<i>Temirova Rushana Ravshan qizi, Nishonova Durdona Olimjon qizi</i>	
Teaching on Empty: Burnout Challenges in Elt Classrooms	511
<i>Usmanova Nilufar Xasan qizi</i>	
Ona tili ta'limini tashkil etish jarayonining ilmiy-nazariy tendensiyalari	514
<i>Uzoqova Maftuna Abdirazzoqovna</i>	
Критическое мышление в контексте эмоционального интеллекта	518
<i>Нажмудинова Мадина Халимовна</i>	
Реформа образовательной системы для повышения качества и доступности образования, как одна из целей устойчивого развития	521
<i>Аскарова Ф. А.</i>	
Yengil atletika sport turida uzunlikka sakrovchilarni mashg'ulot jarayonida tezkor-kuch sifatlarini rivojlantirish uslubiyati	528
<i>Ro'zmetov Rasul Tangirberganovich</i>	
Nutq – ijtimoiy taraqqiyot omili sifatida: maktabgacha yoshdagi bolalarda shakllanish bosqichlari va yondashuvlar	532
<i>Sharipova Guzal Sodiqovna, Xabibullayeva Maftunaxon Vaxobjon qizi</i>	
Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarida multimedia vositalari orqali nutq madaniyatini shakllantirish modeli	535
<i>Abduvaliyeva Farida Salimjon qizi</i>	
Yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalash tendensiyalari	539
<i>Abirova Umida Nazarovna</i>	
Tanqidiy fikrlash: tushunchasini tahliliy idrok etish	543
<i>Akabiroya Mexriniso Baxtiyorovna</i>	
Nutq nuqsoniga ega bolalar diqqat xususiyatlari	547
<i>Akbarova Ziyoda Qurbonjon qizi</i>	
Milliy tarbiya asoslari fanini o'qitishning amaliyotdagi holati	550
<i>Alisher Tursunov</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar va ularni bartaraf etish yo'llari	554
<i>Beketov Nurseit Alijan o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining atrof-muhitga ekologik munosabatini oshirishda ekskursiya mashg'ulotlarini o'tkazishda raqamli texnologiyalarning o'rni	558
<i>Bovanova Umida Abduvahabovna, Meliqulova Oybahor Farhod qizi</i>	
Neyropedagogika va zamonaviy ilmiy yondashuvlar	564
<i>Duschanova Nilufar Sabirbayevna</i>	
O'yin texnologiyasi asosida bolalarda muloqot madaniyatini rivojlantirish	567
<i>Eshmuratova Gauxar Maxsudovna</i>	
Maktabga tayyorlov guruhi bolalarida konstruksiyalashga oid ko'nikmalarni shakllantirish	570
<i>Eshonqulova Ma'suda Xabibovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantirish markazlaridagi ta'limiy faoliyatlarni kuzatish va tahlil qilish metodikasi	573
<i>Fayziyeva Mabudaxon Muxammadjonovna</i>	
Duduqlanuvchi bolalar nutqini rivojlantirishda logopedik texnologiyalarning o'rni	576
<i>Mahkamova Umida Abdusattorovna</i>	
Kurash mashg'ulotlarining o'quvchilarni axloqiy tarbiyalashdagi roli: an'anaviy sportning pedagogik imkoniyatlari	579
<i>Muratov Muzaffar Shermamatovich</i>	
Autizm sindromli bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda korreksion ishlar	582
<i>Nabiyev Ravshanjon Shavkatjon o'g'li</i>	
Sharq ma'rifatparvarlari va ularning gender tengligi haqidagi qarashlari	586
<i>Norimonova Gulmira Ulug'bek qizi</i>	
Sport vositasi orqali yoshlar o'rtasida ekstremizmning oldini olish yo'llari va mexanizmlari	589
<i>Nosirova Dilnoza Sobirovna</i>	

Sportchilarning individual funksional xususiyatlariga asoslangan mashg'ulot yuklamalarini optimallashtirish yo'llari	593
Olimov Shahobiddin Maribboy o'g'li, Sulaymonova Maktuba Xusan qizi	
Kasbiy sifatlarini takomillashtirishda raqamli texnologiyalar foydalanish	597
Otanazarova Mohira Xamidbekovna	
Biologiya fanining ta'limdagi o'rni va o'qitishdagi muammolar	601
Pulatova Elnora Kadirovna	
Boshlang'ich sinf darsliklaridagi antroponimlarning funksional, leksik, semantik, morfologik tadqiqi	606
Qarshiyeva Gulbahor Shamil qizi	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish metodik muammo sifatida ..	609
Raxmonova Iroda Samijonovna	
Professional Standards for Pre-Service Teachers	613
Sardor Rakhmanov	
Ta'limni raqamlashtirish sharoitida bo'lajak texnologiya o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari	619
Sayidova Muxtarom Xamidullayevna	
Ingliz tilini o'rgatishda multimodal yondashuv asosida ta'limiy videolardan foydalanish strategiyasi	623
Solijonova Mohlaroyim Abdumalik qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini matn ustida ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda interfaol metodlardan foydalanish	628
Sotiboldiyeva Shoxista Jaloliddin qizi, Shodmonqulova Sevara Rahmonqul qizi	
O'quv-tarbiyaviy vaziyatlarni loyihalashtirish asoslarida talabaniy tarbiyaviy jihatlarini takomillashtirish ..	632
Temirov Ma'ruf Shuhrat o'g'li	
Tikuv buyumlarini konstruksiyalash va modellashtirishning avtomatlashtirilgan tizimlari fani orqali talabalarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	638
Umarova Fotima Abduraximovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda xalq pedagogikasi vositasida milliy xarakter xususiyatlarini shakllantirish omillari	641
Usmonova Muattar Bahadirjonovna, Hasanboyeva Kamola Dilmurod qizi	
Raqamli ta'lim texnologiyalarning bugungi kunda ta'lim sohasidagi qo'llanilishi	647
Xamroyeva Madina Dadajonovna, Umarov Husan Lazizi o'g'li	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni boshqarishni takomillashtirish	650
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna, Li Zin Bo	
Geografiya ta'lim yo'nalishi talabalarini o'qitish metodikasi va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga oid tadqiqot ishlarining tahlili	655
Xodjanliyazova Shoxsanam Ergash qizi	
O'tkir Hoshimovning "Tushda kechgan umurlar" romanida inson va uning ruhiyati	660
Xolmatova Ro'zixon Akmaljon qizi	
Talabalarda liderlikni shakllantiruvchi ijtimoiy-pedagogik omillar	663
Xoshimova Muazzamxon Zaynalobidinovna	
Creative Games and Project-Based Learning in Physics Lessons	666
Yorqinbek Abduraimjanovich Mamatokhunov	
Теоретические основы и практическое применение компетентностного подхода в обучении физике	670
Абдулхаким Хакимов	
Роль инклюзивной игровой деятельности в социальной адаптации детей с инвалидностью дошкольного возраста	673
Плиева Руслана Владимировна	
"Beruniy asri" yoxud Beruniyning xarizmatik qobiliyati va uning boqiy ilmiy merosi	676
Saifnazarov Ismoil, Sultonov Tursinboy	
Значение наблюдения и педагогической диагностики в инклюзивном образовании	682
Тургунова Нилуфар Абдусаломовна	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik dunyoqarashini shakllantirish texnologiyalari	685
Xaydarova Shaxlo Narzullayevna, Azimova Gulmira Xayrullayevna	
Диалог культур в рассказе "Келинка" галины ширяевой: гендерная и этнокультурная перспектива ..	689
Чернова Татьяна Алексеевна	

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA XALQ PEDAGOGIKASI VOSITASIDA MILLIY XARAKTER XUSUSIYATLARINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI

Usmonova Muattar Bahadirjonovna

University of Business and Science
Pedagogika va psixologiya kafedrası dotsenti v.b

Hasanboyeva Kamola Dilmurod qizi

Psixologiya yo'nalishi 2- bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarda xalq pedagogikasi vositasida milliy xarakter xususiyatlarini shakllantirish omillari, tarbiyaning maqsad va vazifalari borasida muayyan xalqning hayotiy tajribasi hamda turmush tarzida shakllangan amaliy qarashlar majmui bayon etilgan. Shuningdek, muayyan jamiyatda yashash uchun har bir inson amal qilishi lozim bo'lgan urf-odatlar, udumlar, xulq-odob qoidalari, marosimlar, an'analar, turmush tarzi, badiiy ijod va o'yin kabi empirik vositalarda xalq pedagogikasining ifodalanishi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: milliy xarakter, xalq pedagogikasi, tarbiya, pedagog.

Abstract: This article explores the factors contributing to the development of national character traits in future educators through folk pedagogy. It highlights the life experiences and practical perspectives of a specific people regarding the goals and objectives of upbringing. The article also provides insights into how folk pedagogy is manifested in empirical tools such as customs, traditions, behavioral norms, rituals, lifestyle, artistic creativity, and traditional games, which are essential for individuals living within a society.

Key words: national character, folk pedagogy, upbringing, educator.

Аннотация: В статье рассматриваются факторы формирования национального характера у будущих педагогов посредством народной педагогики, жизненный опыт конкретного народа, а также практические взгляды, сформированные в его образе жизни, на цели и задачи воспитания. Также приведены сведения о проявлении народной педагогики через эмпирические средства, такие как обычаи, традиции, нормы поведения, обряды, образ жизни, художественное творчество и игры, обязательные для соблюдения каждым членом общества.

Ключевые слова: национальный характер, народная педагогика, воспитание, педагог.

KIRISH

Milliy istiqlol O'zbekiston maktablarida ta'lim va tarbiyani takomillashtirish va buning uchun, avvalo, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarliklarini takomillashtirish zaruriyatini kun tartibiga qo'ydi. Ushbu ijtimoiy buyurtmani bajarish universitet va pedagogika institutlarida o'quv-tarbiyaviy jarayonni oqilona tashkil qilishni, bo'lajak o'qituvchilarni milliy tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashning samarali shakl, uslub va vositalarini izlab topishni; talabalarni milliy istiqlolning pedagogik ehtiyojlarini to'g'ri talqin qilishga o'rgatishni; milliy tarbiya nazariyasi va uslubiyati haqidagi ilmiy bilimlar bilan qurollantirishni; milliy tarbiyachilik ko'nikma va malakalarni maxsus shakllantirishni taqozo qildi.

Boshqa tomondan, bu muammo respublikamiz pedagog-olimlarining maqolalarida, munozaralarida dolzarb mavzuga aylana bordi. Pedagogik jamoatchilik fanimizning 90-yillari boshidagi holatiga "pedagogika ilmidagi chuqur inqiroz" deb tashxis qo'ydilar. Bu inqirozning tub ildizlari eng avvalo:

- pedagogikaning milliy zamindan, ko'hna Sharqning ming yillik teran an'alaridan uzilib, mutlaqo o'zga milliy asoslarga tayangan holda talqin qilinganida;
- pedagogik qonuniyatlar masalasining behad kuchsiz ishlanganida;
- bu borada hamon umumiy munozaralardan chetga o'tilmayotganligida;

O'zbekiston uzoq vaqt boshqa milliy pedagogikalar tarixini o'rganish urf bo'lganligida va boshqalarda ekanligi chuqur asoslab berildi¹.

Mazkur kamchiliklar o'qituvchi-tarbiyachi tayyorlashning nazariy, g'oyaviy jihatlarini o'z ichiga olgan bo'lsa, boshqa tomondan, pedagogik amaliyotda yosh o'qituvchilarning tarbiyaviy ishlarni tashkil qilishdagi no'noqliklarda qayta-qayta qayd etilmoqda edi. Bu esa, haqiqatan ham, o'qituvchi-tarbiyachi tayyorlash tizimini milliy istiqloliy talablar asosida isloh qilishni dolzarb mavzuga aylantirgan edi. Shu tariqa mustaqillik, milliy istiqlolning O'zbekiston o'qituvchisiga qo'yayotgan milliy tarbiyaviy talablari va o'qituvchilarimizning milliy tarbiyaviy faoliyatga tayyorlik darajalari orasida nomuvofiqlik mavjud edi.

Mazkur kamchiliklarning bartaraf qilinishi bo'lajak o'qituvchilarni milliy tarbiyaning nazariy, uslubiy asoslari bilan qurollantirish; talabalarni nazariy xulosalar chiqarish; pedagogik vaziyatlarni mustaqil tahlil qilish; pedagogik sabab va oqibatlar orasidagi bog'lanishlarni kuzatish; pedagogik ta'sir mantiqini egallash; pedagogik diagnostika, texnologiya, prognostika uslublarini qo'llash; o'rganilgan nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lashga o'rgatish kabi pedagogik-psixologik vazifalarni hal qilishni talab etadi.

Xalq pedagogikasi – tarbiyaning maqsad va vazifalari borasida muayyan xalqning hayotiy tajribasi hamda turmush tarzida shakllangan amaliy qarashlar majmui; muayyan jamiyatda yashash uchun har bir odam amal qilishi shart sanalgan va urf-odat, udum, xulq-odob, marosim, an'ana, turmush tarzi, badiiy ijod, o'yin singari empirik vositalarda namoyon bo'ladigan amaliy faoliyatdir.

Xalq pedagogikasi fanda etnopedagogika deb ham yuritiladi. Pedagogika fanida xalq pedagogikasiga xos eng muhim belgilaridan biri – uning qadimiyligidir. Har qanday xalq muayyan etnos sifatida mavjud bo'lishi uchun o'ziga xos qiyofaga ega bo'lishi kerak. Xalqning ijtimoiy, ma'naviy, intellektual qiyofasi esa uning pedagogika vositasidagina shakllanadi. Xalq pedagogikasi muayyan xalqning o'zi bilan birga dunyoga kelgani uchun ham uning tarixi xalq tarixi bilan teng.

Xalq pedagogikasining ikkinchi belgisi – uning to'liq amaliy xususiyatga egaligidir. Xalq ta'lim-tarbiya jarayoni va uning natijalariga pragmatik nazar bilan qaragani uchun xalq pedagogikasi g'oyalar shaklida emas, balki urf-odat, an'ana, amal, udum, xulq-odoblarni tarzi namoyon bo'ladi. Xalq pedagogikasi ta'lim-tarbiya haqidagi fikrlar yig'indisi emas, balki amal qilinishi majburiy bo'lgan va bajarilishi hamma tomonidan nazorat qilinadigan amaliy xulqiy ko'nikmalar majmuidir.

Xalq pedagogikasining uchinchi xususiyati – uning muallifi noma'lum, anonim pedagogika ekanligidir. Xalq pedagogikasi talablarining yaratuvchisi ma'lum bo'lmaganligi uchun ham ular muqaddas sanalgan va so'zsiz bajarilgan. Etnopedagogikaga doir biror talabning muallifi ma'lum bo'lsa, uning ta'siri pasayib ketadi. Chunki u, kim bo'lishidan qat'i nazar, qandaydir bir odamning istagi sifatida qabul etiladi. Anonimlik esa urf-odat, udum, xulq-odoblarga sirliklik, muqaddaslik tusini beradi.

Xalq pedagogikasining to'rtinchi belgisi – uning sinkretik (qorishiq) xususiyatga egaligidir. Xalq hayoti ko'p qirrali ekani bilan birga yaxlit bo'lganidek, uning pedagogikasi ham qorishiqdir. Xalqning turli yo'nalishdagi pedagogik tadbirlari sinkretik tarzda birvarakayiga olib borilgani uchun xalq pedagogikasiga alohidalik emas, umumiylik xosdir.

Xalq pedagogikasining beshinchi belgisi – uning keng yoyilganligidir. Xalq pedagogikasiga oid amallar muayyan etnik birlikning barcha a'zolariga birday tatbiq qilinadi. Muayyan shaxslarning xohish-irodasi qandayligidan qat'i nazar, xalqning har bir vakili uning tarbiya va yashash tarziga doir talablariga rioya etishga majburdir. Xalq pedagogikasi talablarini bajarishda tarbiyalanuvchining istaklari inobatga olinmaydi.

Muayyan etnik birlikning turmush tarzida namoyon bo'lishi xalq pedagogikasining oltinchi xususiyatidir. Xalq pedagogikasi empirik tabiatga ega bo'lib, jamiyat a'zolari hayotini yo'lga qo'yishga qaratilgan bo'ladi va uning qoidalari muhokama uchun emas, balki turmush mobaynida amal qilish uchundir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yosh avlod tomonidan milliy xarakter xususiyatlarini chuqur anglanishiga erishish jamiyat oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur vazifani ijobiy hal qilish uzluksiz ta'lim tizimining barcha bosqichlarida o'quvchilarni milliy xarakter xususiyatlari bilan yaqindan tanishtirish, ularda milliy qiyofada aks etuvchi ijobiy xususiyatlardan g'ururlanish hissini tarbiyalash imkonini beradi.

Badiiy asarlar vositasida o'quvchilarni milliy qadriyatlar va milliy axloq me'yorlariga muvofiq kamol toptirish, ular tomonidan o'zlikni anglash, o'zini o'zbek millatining tipik vakili sifatida munosib baholash ko'nikmalarini hosil qiladi.

V. Qo'chqorovning fikriga ko'ra, shaxs tomonidan o'zlikni anglash o'z navbatida milliy o'zlikni anglashning dastlabki bosqichi sanaladi: "O'zlikni anglash, idrok etish, farqlash – milliy o'zlikni anglashning deyochoasi deyish mumkin. Milliy o'zlikni anglash uchta komponentdan iborat deb qarash lozim. Buning birinchisi – o'z-o'zini bilish, ikkinchisi – o'z-o'zining qadrini baholash va emotsional holatini anglab yetish bo'lsa, uchinchi – o'z-o'zini boshqarishdir."¹. Bizning fikrimizcha, aynan mana shu uchlik suveren respublika sifatida jahon hamjamiyati

1 Кўчқоров В. Маънавият ва миллий ўзлиқни англаш. – Т.: Академија, 2008. – 5-6.

tomonidan tan olingan O'zbekistonda milliy mustaqillikni himoya qilish va mustahkamlashning muhim sharti hisoblanadi.

Ijtimoiy pedagogika darsligi muallifi Nodira Egamberdieva ham milliy xarakter tushunchasi bugungi kunda kam ishlatilayotganligini e'tirof etib: "Etnosning shaxsiy, faoliyat va ijtimoiy darajalaridagi xususiyatlari etnopsixologiya orqali ifodalanadi. Etnopsixologiya milliy hissiyot va kayfiyat, milliy madaniyat va manfaat, milliy an'analarni o'z ichiga oladi. So'nggi yillarda etnopsixologiyada 'milliy xarakter' tushunchasi kam ishlatilmoqda. Etnik guruhlarining psixologik xususiyatlarini ifodalash uchun esa ... va mentalitet tushunchalari qo'llanilmoqda," – deya ta'kidlaydi.² – deya ta'kidlaydi.

"Katta psixologik ensiklopediya" ("Большая психологическая энциклопедия")da "xarakter" tushunchasi shunday sharhlanadi: "Xarakter – shaxsning faoliyat, muloqot, turli vaziyatlarda uning uchun tipik bo'lgan xatti-harakatlari, individning o'ziga, borliqqa hamda kishilarga bo'lgan munosabatlarida aks etadigan individual, o'ziga xos turg'un xususiyatlari sanaladi. Shaxs xarakteri tarbiya, o'z-o'zini tarbiyalash, ijtimoiy muhit, hayotiy tajriba hamda doimiy faoliyat ta'sirida shakllanadi.

Xarakterni: I. Kant hayotiy faoliyat davomida shakllanib boradigan, L. Malaper, A. Fulelar tug'ma va orttirilgan xususiyat deb hisoblagan bo'lsalar, T. Ribo, F. Palanlarning nuqtayi nazariga ko'ra, ijtimoiy shartlangan (ya'ni ijtimoiy ta'sirlar natijasida ro'y beradigan) hodisa sanaladi"³.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Shaxsda milliy xarakter xususiyatlarini rivojlantirishda unda ongning rivojlanganligiga e'tibor qaratish talab qilinadi. Chunki aynan ongning rivojlanganlik darajasiga ko'ra shaxs o'z xarakter xususiyatlarini tahlil qila oladi, xatti-harakatlarini baholaydi. "Individual ong o'z-o'zini anglash, tarixiy zaruriyat ostida insonning jamiyat va boshqa kishilar bilan munosabatlari jarayonida o'zini nazorat etish va o'zini idora qilish kabi hayotiy muhim vosita sifatida paydo bo'lgan. Kishidagi individual ong mehnat va ijtimoiy munosabatlar ta'sirida o'zini anglash, o'zini nazorat etish, boshqarish jarayonida shakllana borgan."

Bizning fikrimizcha, shaxs ongini rivojlantirishda boshqa ma'naviy qadriyatlar kabi badiiy asarlarning ham imkoniyatlari katta. Milliy turmush tarzi, xarakter xususiyatlarini yorituvchi asarlar qahramonlarining obrazlari, hayotiy maqsadlari, ijtimoiy borliqqa bo'lgan munosabati hamda o'z-o'zini takomillashtirish yo'lida amalga oshiradigan xatti-harakatlari asosida shaxsiy faoliyatini tahlil qilib, o'zligini baholaydi.

Har bir elat, millat va xalqqa taalluqli bo'lgan milliy tarbiya negizida mental xususiyatlarni tarbiyalashga oid g'oyalar yotadi. Muayyan elat, millat, xalqning ma'naviy va moddiy qadriyatlari: oila, farzandlar tarbiyasi, kasbiy faoliyat, fuqarolik, diniy mansublik hamda ijtimoiy munosabatlarni tashkil etish, shuningdek, insonning tabiat bilan uyg'unligi, jamiyatni anglashi, hayotiy intilishlari, orzu-umidlari borasidagi asriy yondashuv va qarashlar milliy mentalitetga xos xususiyatlarda namoyon bo'ladi.

Shaxsning milliy mentalitetiga u yashayotgan muhitning geografik joylashuvi, iqlimi, yashash sharoiti ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Olib borgan tahlillarimiz shuni ko'rsatdiki, so'nggi yillarda e'lon qilingan ishlarda "milliy xarakter" tushunchasining muqobili sifatida "mentalitet" atamasi qo'llanilmoqda. Jumladan, "Izohli ilmiy-ommabop lug'at"da "mentalitet" tushunchasi lotincha mens so'zidan olingan bo'lib, o'zbek tiliga tarjima qilinganda "aql, idrok" ma'nolarini anglatishi qayd etilib, quyidagicha ta'rif beriladi: "Jamiyat, millat, birlik yoki alohida shaxsning tarixiy tarkib topgan tafakkur darajasi, ma'naviy salohiyati, ularning hayot qonunlarini tahlil etish kuchi, muayyan ijtimoiy sharoitlarda shakllangan aqliy qobiliyati, ruhiy quvvati bo'lib, jamiyat, millat yoki shaxsning mentaliteti ularning o'ziga xos an'analari, rasm-rusumlari, urf-odatlar, diniy e'tiqod va irimlarini ham qamrab oladi"⁴.

"O'zbekiston milliy ensiklopediyasi"da esa mazkur tushunchaning mohiyati quyidagicha ifodalanadi: mentalitet – ayrim kishi yoki ijtimoiy guruhga xos aqliy qobiliyat darajasi, millat yoki shaxsning mentaliteti ularning o'ziga xos tarixiy an'analari, urf-odatlar, diniy e'tiqodini qamrab oladi. Har bir millatning mentaliteti uning tarixi, yashab turgan shart-sharoiti, ijtimoiy faolligi va boshqa bir qator omillar bilan bog'langan bo'ladi"⁵.

"Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha, tamoyillar va atamalar (Qisqa izohli tajribaviy lug'at)"da "mentalitet" tushunchasi "milliy mentalitet" shaklida qo'llanilib, unga shunday ta'rif berilgan: "Millatning tarixan shakllangan tafakkur darajasi, ma'naviy salohiyati, yashash va fikrlash tarzi, muayyan ijtimoiy sharoitlarda kamolga yetgan qobiliyati va ruhiy quvvati. Bu tushuncha millatga xos an'analar, rasm-rusumlar, urf-odatlar, diniy e'tiqodni ham

2 Ижтимоий педагогика дарслик.Нодира Эгамбердиева А.Навоий номидаги Ўзбекистон миллий кутубхонаси нашри Тошкент-2009 б 45

3 Большая психологическая энциклопедия / Самое полное современное издание. Более 5000 психологических терминов и понятий. – М.: Эксмо, 2007. – С. 489.

4 Мустақиллик: Изохли илмий-оммабоп лугат / Муаллифлар: М. Абдуллаев ва бошқ. Р.Рўзиев ва Қ.Хоназаров умумий таҳририда. – Т.: Шарқ нашриёт-матбаа концерни, 2006. – 191-б.

5 Ўзбекистон миллий энциклопедияси. 5 жилдли. 5-жилд. – Т.: "Ўзбекистон миллий энциклопедияси" Давлат илмий нашриёти, 2004. – 595-б.

o'z ichiga oladi. O'z navbatida, u muayyan millatga mansub kishining turmush tarzi, fikrlashi, dunyoqarashini ham bir qadar belgilaydi, gohida uni baholash uchun asos bo'ladi"⁶.

Ayrim manbalarda milliy mentalitetni o'rganishda ijtimoiy fanlarning o'rni beqiyos ekani, shuningdek, milliy qadriyatlarni tiklashda yangi imkoniyatlarni yarata olishi aytiladi. Ya'ni, "Mentalitet nazariyasini ishlash va o'zbek xalqining haqiqiy boy va rang-barang tarixini tiklash ijtimoiy fanlarning bugungi dolzarb vazifalaridan biridir. Mustaqillik o'zbek xalqi oldida o'z mentalitetini o'rganish, uni tiklash va boyitishda ulkan imkoniyat ufqlarini ochdi."⁷.

M. Bekmurodovning fikricha, o'zbek mentalitetini zamon mantig'iga muvofiq evolyutsion o'zgartirishning yaxlit tizimini ishlab chiqish zarur sanaladi. Bu o'rinda muallif shaxsiy takliflarni ilgari suradi. Mazkur o'rinda, mazkur tizim doirasida aks etishi lozim bo'lgan muallif qarashlarining shaxsda milliy xarakter xususiyatlariga dahldor jihatlari keltirib o'tiladi: so'z va ish birligiga rioya qilish, va'dabozlik, ortiqcha chiranish, eskapizm, maqtanchoqlikka moyillik singari illatlarga qarshi kurash olib borish, har bir narsa, hodisani o'z nomi bilan aynan ifodalashga o'rganishdir.

Odamlarda o'z fe'l-atvorlari, sa'y-harakatlari, intilishlari, ma'naviy qiyofasining holati xususida shaxsiy taftish malakasini rivojlantirish, o'z ustida doimiy ishlash, takomillashuv, o'zidan qoniqmaslik xususiyatlarini rivojlantirish, o'zi yonib boshqalarni ham yondira olish xususiyatlarini tarkib toptirish, ezgulik yo'lida fidoyi bo'lish, yaxshilik qilishga, boshqalarning tashvishiga yelkadosh bo'lishga tayyorlik xususiyatlarini kamol toptirish, Vatan ravnaqi, xalq farovonligi yo'lidagi intilishlar bilan shaxsiy sa'y-harakatlardan qutuluvchi manfaatlar uyg'unligiga erishishdir.

Ezgu va savob ishlarni har kuni va hamisha qilishga tayyorlik va shunga kuchli ichki rag'bat, ehtiyoj, intilish xususiyatlarini tarkib toptirish, milliy merosni yalpi o'zlashtirish, qadriyatlarimizdan chin iftixor tuyg'ularini his qilish, g'ururlanish va zavq ola bilishni tarbiyalash, insof, adolat, halollik, vijdon singari tamoyillar tarbiyasini doimiy ravishda, muntazam tarzda olib borish, bu ishda rahbarlar, obro'li shaxslar, lider-yetakchilar, otalarning shaxsiy ibrati omilidan samarali foydalanish; o'zini jamoaning nafaqat miqdoriy-jisman a'zosi, balki ma'naviy bo'lagi deb his etish, umumiy intilishlar, sa'y-harakatlar, maqsadlar tizimi mazmuniga har bir inson o'z ulushi, hissasi nechog'li ekanligini anglashni rivojlantirish, intellektual mulk ustuvor ahamiyat kasb etayotgan hozirgi zamonda har tomonlama va chuqur bilimlar sohibi bo'lishga intilish, umumjahon taraqqiyoti jarayonlariga faol integratsiyalashuv yo'lidan borish katta ahamiyat kasb etadi⁸.

TAHLILLAR VA NATIJALAR

Pedagogik va psixologik, falsafiy manbalarda shaxsning rivojlanishi hamda ijtimoiylashuvida turli omillarning ta'siri sezilarli bo'lishi ta'kidlanadi. Shunga ko'ra, tadqiqotni olib borish davrida o'quvchilarda milliy xarakter xususiyatlarini rivojlantirishga samarali ta'sir qiladigan omillarning aniqlanishiga alohida e'tibor qaratildi. Nazariy o'rganishlar natijasida shaxsda milliy xarakterga xos xususiyatlarni rivojlantirishda quyidagi omillar muhim ahamiyatga egaligi aniqlandi:

- Oiladagi muhit (oila a'zolarining milliy madaniyat hamda qadriyatlarga tayangan holda hayot kechirishlari, turmush tarzida milliy-axloqiy qarashlarning ustuvorligi, shaxslararo munosabatlarda o'zbekona odob-axloq qoidalariga rioya etilishi).
- Bola mansub bo'lgan mikromuhitda u tomonidan milliy xarakter xususiyatlarini o'zlashtirish uchun zarur shart-sharoitning mavjudligi.
- Ta'lim muassasalarida shaxslararo muloqotning milliy-axloqiy qarashlar va o'zbekona odob-axloq qoidalariga muvofiq tashkil etilishi.
- Mahallalarda uyushtirilayotgan bayramlar, urf-odatlar va marosimlarda milliy axloq talablariga rioya etilishi.
- Mehnat jamoalari hamda norasmiy guruhlarda tashkil etiladigan ijtimoiy aloqalarda milliy-madaniy g'oyalar hamda milliy-axloqiy me'yorlar talablariga amal qilinishi.
- Jamiyatda milliy tarix, madaniyat va qadriyatlarning o'rganilishiga e'tibor qaratilganligi.
- Ommaviy axborot vositalari hamda ijtimoiy tashkilotlar tomonidan aholi, shu jumladan, yoshlar o'rtasida milliy tarix, madaniyat hamda qadriyatlarning keng targ'ib etilishi.

6 Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча, тамойиллар ва атамалар (қисқа изоҳли тажрибавий луғат). – Т.: Янги аср авлоди, 2002. – 111-б.

7 Мустақиллик: Изоҳли илмий-оммабоп луғат / Муаллифлар: М. Абдуллаев ва бошқ. Р.Рўзиев ва Қ.Хоназаров умумий таҳририда. – Т.: Шарқ нашриёт-матбаа концерни, 2006. – 192-б.

8 Бекмуродов М. Ўзбек менталитети. – Т.: "Янги аср авлоди" нашриёти, 2004. – 15-16-б

Ma'lumki, bola kundalik hayotining ko'p qismi oila muhitida kechadi. Shu sababli oilaning bolada milliy xarakter xususiyatlarini rivojlantirishga imkon beruvchi shart-sharoitlarga egaligi muhim sanaladi. "Oilaviy muhit, undagi shaxslararo munosabatlar, farzandlarning ko'p-ozligi, yoshidagi farqi, nizoli vaziyatlar va ularning ko'rinishi, ota-ona munosabatiga asoslangan holda xarakterning o'ziga xos xususiyatlari shakllanadi." Qolaversa, "Ilk yoshlik davrida shakllangan xarakter xususiyatlari nihoyatda barqaror bo'lib, hatto ularga ayrim o'zgarishlar kiritish ham juda qiyin kechadi."

Oila tarbiyasini tashkil etishda bolaning yosh, psixologik va shaxsiy xususiyatlarini inobatga olgan holda ularni milliy urf-odatlar, marosimlar hamda bayramlarning mohiyati bilan tanishtirib borish, kattalarning xatti-harakatlari, o'zlarini tutishlari, muomalalari va atrofdagilar bilan munosabatlari namunasida milliylik, milliy xarakter xususiyatlari bilan yaqindan tanishtirib borishga e'tibor qaratish pedagogik jihatdan samarali sanaladi.

"Ma'lumki, bola kichik yoshdan boshlaboq taqlidchan bo'ladi. Bolalar ota-onasiga va atrofdagi boshqa yaqin kishilarga o'xshashlikka moyil bo'ladilar. Ular kattalarning yurish-turishlari, xulq-atvorlari, imo-ishoralari, dasturxon ustida o'zlarini qanday tutishlari va kichkina bolalarga munosabatda bo'lishlariga va ularning gap-so'zlariga, hattoki, ularning gap ohanglarigacha – hamma mayda narsalargacha taqlid qilishga urinadilar. Shuning uchun ham ijtimoiy muhitning ta'siri ostida boladagi ayrim xarakter xususiyatlari juda yoshlikdan boshlaboq, go'yo o'z-o'zicha hosil bo'lgan xususiyat tariqasida mustahkamlana boshlaydi. Kattalarga taqlid qilish xususiyati bolalarning o'sib borish davrida ham saqlanadi."

Bola mansub bo'lgan mikromuhit ham uning shaxsida milliy xarakter xususiyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bolalar o'yinlarining milliy xarakterga egaligi, ularni tashkil etishga ijodiy yondashuv, shuningdek, ishtirokchilar o'z harakatlarida faollik, zukkolik, topqirlik, tezkorlik kabi sifatlarga ega bo'lishining talab qilinishi – ular tarbiyaviy imkoniyatining beqiyosligini ko'rsatadi. Milliy xarakterga ega bolalar o'yinlarining tashkil qilinishida kattalar o'z ko'rsatmalari, yo'l-yo'riqlari bilan bevosita va bilvosita ishtirok etishlari mumkin. Bunga ular tomonidan bolalarga milliy o'yinlar, ularning asosiy g'oyalari hamda shaxs xarakterini tarbiyalashdagi roli va ahamiyatining ko'rsatib berilishi muhimdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shaxsni rivojlantirish, uning ma'naviy-axloqiy va irodaviy sifatlarga ega bo'lishida ijtimoiy-gumanitar fanlar hamda badiiy asarlar o'ziga xos o'rin tutadi. O'quvchilarda milliy xarakter xususiyatlarini rivojlantirishda ham badiiy asarlar, ularda yoritilgan qahramonlarning obrazlari ta'sir kuchiga ega ekanligini pedagogik tajriba tasdiqladi.

Mumtoz va zamonaviy o'zbek adabiyoti namunalari bilan tanishish, ularda milliy turmush tarzi va milliy xarakter xususiyatlarining qay darajada yoritilganligini o'rganish, ulardan adabiy ta'lim jarayonida samarali foydalanish o'quvchilarning irodaviy va ma'naviy-axloqiy xususiyatlarga ega bo'lishiga xizmat qiladi. Shu ma'noda ijtimoiy-gumanitar fanlari o'qituvchilari ishtirokida tashkil etilgan suhbat, davra suhbatlari va ulardan olingan natijalar ijobiy samara berganligi bilan xarakterlandi.

O'quvchilarni o'zbek xalqiga xos milliy xarakter xususiyatlari bilan yaqindan tanishtirish ularda badiiy qahramonlarning qiyofalari, irodaviy va ma'naviy-axloqiy sifatlari baho'lash ko'nikmalarini shakllantiradi hamda ularga nisbatan shaxsiy munosabatni qaror toptiradi. Badiiy asarlar vositasida milliy xarakter xususiyatlarini rivojlantirishning mavjud holati o'rganilganligi va olingan natijalarga qarab kerakli tavsiyalar ishlab chiqilganligi samarali natijalar berdi.

Ta'lim muassasalari faoliyatini o'rganish, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarning tashkil etilishi, o'quvchilar faoliyatini kuzatish – badiiy asarlar vositasida ularda milliy xarakter xususiyatlarini rivojlantirish masalasining e'tibordan chetda qoldirilganligini, buning obyektiv va subyektiv sabablari mavjudligini ko'rsatdi.

Nazariy tahlillar ko'rsatishicha, o'quvchilarning faoliyati jarayonida, shuningdek, zamonaviy taraqqiyot talablariga muvofiq ularning xarakterida yaqqol ko'zga tashlanmayotgan yoki yetarli darajada rivojlanmagan xususiyatlar aniqlandi. Ular:

- bag'rikenglik, mehr-oqibatlilik;
- milliy qadriyatlarga hurmat, an'analarga sodiqlik;
- o'z manfaatidan jamoa va jamiyat manfaatlarini ustun qo'yish;
- mardlik, shijoat, qat'iyatlilik;
- oriyatlilik, g'ururli bo'lish;
- hayolilik, andishalilik;
- kattalarga hurmat ko'rsatish;

- to'g'riso'zlik, halollik;
- vijdonlilik, adolatparvarlik;
- mehnatsevarlik, mas'uliyatlilik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Юсуф Муҳаммад. Биз бахтли бўламиз. – Т.: Нихол нашриёти, 2008. – Б.191.
2. Юсуф Муҳаммад. Сайланма / Шеърлар. Достонлар. Шоир ҳақида хотиралар. – Т.: Шарқ нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси Бош таҳририяти, 2005. –Б.287.
3. Умарбеков Ў. Фотима ва Зухра// Роман. – Т: Янги аср авлоди, 2015.Б.187
4. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. 5 жилдли. 5-жилд. – Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси давлат илмий нашриёти, 2004. – Б.595.
5. Мадвалиев А. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. А – Д / 5 жилдли. – Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006. – Б.679.
6. Мадвалиев А. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Е – М / 5 жилдли. – Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси давлат илмий нашриёти, 2006. – 671 б.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.